

Econder |

International Academic Journal

[Econder], 2024, 8 (2): 97- 112

Covid-19 Sürecinde Gelir Kaybı Yaşamış Babaların Deneyimleri

&

Fathers' Experiences of Income Loss during Covid-19

Mehmet KIRLIOĞLU

Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, İİBF, Sosyal Hizmet Bölümü, Karabük, Türkiye

E-Mail: kirlioglumehmet@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0130-0841

Melek KESER

E-Mail: melek.keser5454@icloud.com

ORCID: 0009-0007-6420-7034

Ayben DEMİR

E-Mail: demirayben7@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5888-867X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types : Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Received : 12.09.2023

Kabul Tarihi / Accepted : 10.12.2024

Yayın Tarihi / Published : 31.12.2024

Yayın Sezonu : Aralık

Pub Date Season : December

Cilt / Volume: 8 Sayı/ Issue: 2 Sayfa / Pages: 97- 112

Atıf/Cite as: Kırılıoğlu, M., Keser, M., & Demir, A. (2024). Covid-19 Sürecinde Gelir Kaybı Yaşamış Babaların Deneyimleri. *Econder Uluslararası Akademik Dergi*, 8(2), 97-112. <https://doi.org/10.35342/econder.1358216>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Hayrettin KESGİNGÖZ- KSU University, Kahrmanmaraş, 46000 Turkey. All rights reserved.

Öz

Bu araştırma, Covid-19 pandemi sürecinde gelir kaybı yaşamış olan babaların deneyimlerini incelemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik yaklaşım seçilmiş ve veri oluşturma aracı olarak 'Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu' kullanılması uygun görülmüştür. Bu araştırma, katılımcıların rızası temel alınarak yürütülmüş ve araştırma boyunca farklı meslek gruplarından 15 baba ile görüşülmüştür. Çalışmada babaların Covid-19 sürecinde yaşadıkları deneyimleri, çocuklarıyla olan ilişkilerindeki değişimler ve iş hayatından uzaklaşmanın yarattığı etkileri ele alınmıştır. Yapılan görüşmeler sonucu ulaşılan bulgular Word programına aktarılmış ve betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; babalar, Covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamalarının onları psikolojik ve ekonomik anlamda zorlasa da çocuklarıyla iletişimlerinde olumlu etkiler gözlemlediklerini vurgulamışlardır.

Anahtar Sözcükler: Gelir kaybı, İşsizlik, Baba, Çocuk Bakımı, Covid-19

Abstract

This study was conducted to examine the experiences of fathers who experienced loss of income during the Covid-19 pandemic. A phenomenological approach, which is one of the qualitative research methods, was selected in the study and it was deemed appropriate to use a 'Semi-Structured Interview Form' as a data collection tool. This research was conducted based on the consent of the participants and 15 fathers from different professional groups were interviewed throughout the study. In the study, fathers' experiences during the Covid-19 process, changes in their relationships with their children and the effects of being away from work life were discussed. The findings obtained as a result of the interviews were transferred to the Word program and analyzed with the descriptive analysis method. According to the results of the study, the fathers emphasized that although the loss of income during the Covid-19 process was psychologically and economically difficult for them, they observed positive effects on their communication with their children.

Keywords: Income loss, Unemployment, Father, Child Care, Covid-19

Giriş

2020 yılı itibarıyla dünyayı topyekûn etkisi altına alarak gelişmiş ya da az gelişmiş ülke, siyah veya beyaz ırk, kadın, erkek, çocuk yaşlı genç fark etmeksizin insanların yaşamında köklü değişikliklere neden olan Covid-19 insanları dolaylı ya da doğrudan etkileyerek çok boyutlu sosyal sorunlara yol açmıştır (Akçin ve Zengin, 2020). Beklenmedik bir hızla küresel bir sağlık sorunu haline gelen olan Covid-19 toplumsal ve ekonomi alanında dünyayı çeşitli yönleriyle tesiri altına almış, iş yerlerinin kapatılması, istihdam gibi ekonomik alanlarda ortaya çıkan değişimlerin yanında toplumsal cinsiyete bağlı ev içi iş bölümünde, aile üyelerinin ilişkilerinde, kadına ve erkeğe atfedilen cinsiyet rollerinde ve erkeklığe yönelik algılarında değişikliklere de sebep olmuştur. Covid-19 pandemi süresi boyunca zorunlu izine çıkarılma, iş hayatını evden yürütme, esnek çalışma saatlerine sahip olma, işten çıkarılma gibi farklı olaylarla yüzleşirken; çocuk ve yaşlı gibi evde kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan bireylerin varlığı sebebiyle iş kaybı ve gelirden azalma yaşanmıştır (İlkkaracan ve Memiş, 2020: 2).

Covid-19 pandemisinde yaşanan süreç, bilhassa kısıtlamalar nedeniyle evde vakit geçirmek zorunda kalan erkekler için fazla hâkim olmadıkları ev içi alanı deneyimledikleri bir dönem olması nedeniyle önemli bir süreçtir. Ev içi iş bölümü, bir ev içindeki işlerin, rollerin ve sorumlulukların aile üyeleri arasında bölünmesini tanımlamaktadır. Yapılan araştırmalar, ev içi iş bölümünün büyük oranda geçmişten günümüze kadar olan süreçte sabit olarak devam eden gelenekselleşmiş bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur (Vatandaş, 2011). Birçok toplumda erkek ev dışı olan toplumsal alanla eşleştirilirken kadın ise ev içinde, toplumdaki uzak kalan alanla eşleştirilmekte ve ev içi alanda yapılan tüm işler kadının sorumluluğu olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, özellikle temizlik, çamaşır, bulaşık, yemek ve çocuk bakımı gibi işler kadına ait olarak görülmekte ve kadınlar bu işleri karşılıksız olarak gerçekleştirmektedir. Erkekler ise gelir sağlayan işlerde çalıştığı ve ailenin masraflarını karşıladıklarından hem verdikleri çaba değerli algılanmakta hem de ailenin otorite sahibi olarak görülmektedirler. Erkekler için ev içi alan, evdeki diğer bireylerden hizmet gördüğü, aile üyelerinin bulunduğu ve taleplerinin gerçekleştirildiği ortamdır (Kaya ve Yaşar, 2021). Covid-19 pandemisi sürecinde getirilen kısıtlamalar ile evde kalmak zorunda olan erkekler, kadına atfedilen alanlarla tanışmışlardır. Özellikle eşleri iş hayatında aktif olan erkeklerin pandemi öncesine göre evde yapılan işlere daha fazla zaman ayırdığı, çocuğu olan ailelerde çocuğun bakımıyla ilgilenerek çocuklarıyla daha fazla vakit geçirdiği görülmüştür (Boca vd., 2020: 11).

AÇEV'in (2017: 16) araştırmasına göre "Türkiye'de Babalığı Anlamak" adı altında değerlendirdiği babalık piramidini 5 basamağa ayırmıştır ve bahsedilen bu piramit Türkiye'de görülen farklı babalık modellerini bölümlendirme açısından yararlıdır. Piramidin en alt katında bulunan 'geleneksel babalık' erkek egemenliğin bozulmadığı, çocuklarla olan ilişkide resmi ve emredici bir tutumun baskın olduğu babalık şeklindedir. Geleneksel babalık daha çok tarım toplumlarında yer almaktadır. Bir üst katta bulunan model 'yeni geleneksel babalık' modelidir. Bu model geleneksel babalıkta var olan tüm özellikleri benimsemiş farklı olarak kız çocukları ile olan ilişkilerinde

erkek egemenliğinin kırıldığı gözlemlenmektedir. Buraya kadar anlatılan iki katta erkek egemenliğin hâkim olduğu görülmektedir. Geriye kalan iki kat ise erkek egemenliğinin korunduğu ancak farklı olarak evdeki bireylere karşı ilgili gösterme, hane işlerinde iş bölümü yapma açısından adil erkeklik tavırlarının gösterilmesi sebebiyle 'arada kalmış erkeklik' olarak bölümlendirilmektedir. Bu temadaki ilk model 'hevesli babaluktur'. Erkek egemenlik tutumu sergileyen ancak kendi seçimi ile "ilgili babalık" tavırları gösteren ve toplumda yaşanan değişimde kilit noktası olan babalar sınıfında tanımlanmaktadır. 'Gayretli babalık' modeli ise toplumun insanlara attığı rollere ters davranışlar sergileyen bu davranışları ise içinden gelerek değil zorunluluk hissi ile gerçekleştiren babalara karşılık gelmektedir. En son model olan 'Eşitlikçi erkekler' ise toplumsal cinsiyet olgusunun getirdiği sorumluluklara tamamıyla adil yaklaşan, babalık deneyimine önem veren ve ebeveyn olma noktasında ilerlemek için çaba gösteren babaları oluşturmaktadır.

Covid-19 sürecinde getirilen kısıtlamalarla birlikte babaların ev içi alanda daha aktif olması çocuğun toplumsal ve kişilik değerlerinin gelişimini önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Bu süreçte babanın ev içi alanda iş bölümüne katılması çocuğun toplumsal cinsiyet algısını değiştirebilmektedir. Babanın pandemi döneminde çocukların korku ve kaygı dönemlerinde yanında olması, çocuğun alışagelmemiş maske kullanımı, istediği zaman sokağa çıkamaması, eğitim hayatının okul ortamından uzak olması gibi durumlarında destek ve yol göstermesi çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Başaran ve Aksoy (2020: 669) tarafından yapılan araştırmada, Covid-19 pandemisi süresince sokağa çıkma yasağı ve kısıtlamalar sonucunda evde kalan ebeveynlerin aile ortamında birlikte gerçekleştirdikleri aktivitelerin çoğalması ve çocuklarla oyun saatinin artmasıyla beraber iletişim becerilerinin kuvvetlendiği ve ailede bulunan bireylerin etkileşimlerinde pozitif yönde artış gözlemlenmiştir. Baba ve çocuk arasındaki iletişim, çocuğun kişilik ve ahlaki yönlerden ilerlemesi için mühim bir konumdur. Çocuk, yaşamını sağlaması için annesine ihtiyaç duysa da babaların, çocuklarıyla 2 yaşından sonra daha fazla etkileşimde olduğu belirtilmektedir (Türkoğlu ve Gültekin-Akduman, 2017). Babanın çocuğuyla kurduğu olumlu ilişkiler ve birlikte geçirilen vaktin kalitesi, çocuğun hayatı boyunca karşılaştığı sorunlarla başa çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır (Yörükoğlu, 2004). Çocuğun gelişim süreci boyunca anne ve babanın üstlendiği roller farklıdır. Bu süreçte annenin baba rolünü üstlenmesi düşünülemez. Fakat pandemi sürecine kadar babalar daha çok "eve ekmek getiren" kişi olma rolünden ileriye gidememiştir. Pandemi ile babaların evde kalması, yaşanan gelir kaybının yanında baba-çocuk ilişkisi üzerinde olumlu etkiler doğurduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Covid-19 pandemisi sürecinde gelir kaybı yaşamış babaların deneyimlerini incelemektir. Diğer bir ifade ile Covid-19 sürecinde maddi kayıp yaşayarak geçimini sağlamaya çalışan babaların, "babalık" süreçleri araştırmanın amacını taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşayan babaların, ekonomik ve psikolojik olarak yaşadığı zorluklar nasıl şekillenmektedir?
- Gelir kaybı yaşamış babalar aile ilişkilerini nasıl değerlendirmektedir?
- Pandemi sürecinde iş hayatından uzaklaşıp gelir kaybı yaşamış babalar, pandemi öncesi ve sonrası süreçte çocuklarıyla olan ilişkilerini nasıl değerlendirmektedir?

YÖNTEM

Bu araştırma, Covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamış babalardan derinlemesine bilgi edilebilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, disiplinler arası bütüncül kavrayışla ele alan, araştırmada belirlenen problemi yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi gerektiren yöntem olarak açıklanmaktadır (Altunışık vd., 2010: 302). Araştırmada, kişilerin algısı, görüşleri, olaya ve duruma nasıl baktıkları, olayın özünün ne olduğunu ortaya koymayı olanaklı hale getiren nitel araştırma yöntemi ve olgu bilim araştırma deseni ve örneklemin saptanmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi seçilmiştir. Nitel araştırma veri analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama araçlarından yararlanarak olaylar ve tutumların kendi ortamlarında bütüncül bir şekilde meydana çıkarmaya yönelik bir araştırma olarak belirtilebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 40). Olgubilim-fenomenoloji deseni gerçek hayatta algıladığımız ama ayrıntılı bir şekilde irdelenmediğimiz konulara dikkat çekmektedir. Olgular gerçek hayatta durumlar, olaylar, tutumlar, tecrübeler, seçimler ve tanılar gibi farklı şekillerde gözlemlenebilir. Fenomenolojik yaklaşım, araştırmadaki katılımcıların olay, durum, tanım vb. fenomenolojilerini nasıl algıladığı ve deneyimlediğini belirtmeye yönelik olduğundan kişinin tutumlarını anlamlandırabilmek için onun algılayışını ve yaşamını bilmemiz gerektiğini savunur. İnsan davranışını belirleyen en önemli etken, onun kendini ve çevreyi o andaki kavrayış biçimi, farklı adlandırılmasıyla bireyin o andaki fenomenleridir. Araştırmada çalışma için uygun katılımcılar seçilirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi de kullanılmıştır. Kartopunda veri elde edilecek kişilere ulaşım sonrasında onların da sırayla bir diğerine yönlendirmesiyle örneklemede, zengin ve yeterli veri elde edilecek kişilere ulaşmak önemlidir. Bu teknikle öncelikle araştırmacılar bu yöntemle veri doygunluğuyla birlikte belli bir sayıya kadar devam eder. Yukarıdan aşağıya yuvarlanıp ilerledikçe hacmi büyüyen kartopu gibi örneklemin sayısı giderek büyür. Bu araştırmayla covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamış babaların deneyimlerini babaların bakış açısıyla ortaya çıkarılması amaçlanmış olup araştırmanın fenomenolojik yaklaşım ile kartopu örnekleme yöntemi ile yürütülmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu Covid-19 Pandemi sürecinde gelir kaybı yaşamış toplam 15 babadan oluşmaktadır. Çalışma grubunda babaların seçiminde farklı mesleklerden olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya dahil olan babaların bulunmasında çok aşamalı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çok aşamalı örnekleme yöntemlerinden biri olan ilk aşamada "ölçüt örnekleme" tercih edilmiştir. Bu araştırmada tercih edilen ölçütler araştırmanın amacı ve araştırma için belirlenen

sorular doğrultusunda kullanılmıştır. Belirlenen iki ölçütten biri covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamış olmak ve diğeri çocuk sahibi olmaktır. İkinci aşamaya gelindiğinde ise güçlü bilgi kaynağı elde etmek için kartopu örnekleme yöntemi tercih edilmesi uygun görülmüştür. Kartopu örnekleme yönteminde ilk olarak evrene ait bireylerden biri ile temasa geçilir. O bireylerin yönlendirmesiyle diğer bireye, ardından ikinci bireyden üçüncü bireye ulaşılır. Bu yöntemle, adeta bir kartopunun yuvarlanıp büyümesi gibi bireylerinde benzer durumlardaki bireylere yönlendirmesiyle örneklem büyüklüğü genişlemiş olur (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Tablo 1’de katılımcılara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcı Sosyo-Demografik Bilgi Tablosu

Kod	Meslek	Eğitim Düzeyi	Çocuk Sayısı	Babalık Süresi
K1	İşletmeci	Lise	2	21
K2	Pasta Ustası	Lise	1	3
K3	Fabrika İşçisi	İlkokul	2	24
K4	Aşçı	Ortaokul	2	23
K5	İnşaat işçisi	Lise	1	4
K6	Berber	İlkokul	3	26
K7	Terzi	Ortaokul	2	22
K8	Pide Ustası	İlkokul	3	23
K9	Berber	Lise	3	12
K10	Saatçi	İlkokul	3	27
K11	Berber	Lise	1	4
K12	Garson	Üniversite	1	8
K13	Esnaf	Lise	2	21
K14	Ayakkabıcı	İlkokul	3	21
K15	Tekstil	Lise	1	5

Veri Toplama Aracı

Çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Babaların pandemi sürecinde gelir kaybı yaşamalarıyla birlikte yaşadıkları deneyimlerle ilgili görüşlerini almak amacıyla ilgili alan yazım incelenerek 10 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak form, araştırmanın amacına uygunluğu ve anlaşılabilirliği konusunda doktorasında yöntem olarak nitel araştırmayı tercih eden ve yaygın olarak nitel araştırma deseni ile çalışmalarını gerçekleştiren üç sosyal hizmet akademisyenine gönderilmiş ve akademisyenlerden görüş talep edilmiştir. Görüşmede soruların ilk bölümünde katılımcıların demografik bilgileri alınmış, ikinci bölümde Covid-19 sürecinde yaşadıkları deneyimlerle ilgili sorulara yer verilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara gizliliğin sağlanabilmesi adına kendilerinin isimleri yerine kod isimleri verileceği söylenmiş ve sıralı kod isimleri verilmiştir.

Veri Oluşturma Süreci

Yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığı ile araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan kişilerin iş yerlerine randevu alınarak belirli bir gün ve saatte gidilmiştir. Yüz yüze görüşme sağlanamayan babalar ile de online görüşme sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerin 12'si yüz yüze, üçü ise online olarak yapılmıştır. Araştırmaya katılan babalar ile görüşmeye başlamadan önce her birinin çalışma için uygunluklarının belirlenebilmesi amacıyla demografik sorular sorulmuştur. Araştırma için uygunlukları belirlenen kişilerle ortalama 35 dakika süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılara görüşmenin amacı belirtilmiştir ve ses kayıt cihazı kullanabilmek adına gerekli izinler alınmıştır. Görüşmeler 10.05.2022-10.06.2022 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler, nitel çözümleme tekniklerinden biri olan betimsel analize göre değerlendirilmiştir. Betimsel analiz, elde edilen bulguların özetlenip yorumlandığı, katılımcıların fikirlerinin genellikle doğrudan alıntılanarak verildiği ve edinilen bilgilerin neden sonuç ilişkisi bağlamında incelendiği analiz yaklaşımıdır. Betimsel analizde amaç, tespit edilmiş bulguların, düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya aktarılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Görüşmelerden elde edilen ses kayıtları Word programına aktarılmıştır. Bu bağlamda pandemi sürecinde gelir kaybı yaşayan babaların deneyimleri ana temayı oluşturmaktadır. Ana tema altında da üç alt tema aracılığı ile bulgular tartışılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Katılımcılarla yapılan yüz yüze ve online görüşmeler neticesinde üç ana tema adı altında Covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamış babaların deneyimleri incelenmiştir. Bu temalar başlıklar halinde verilmiş olup katılımcıların cevaplarını doğrudan alıntı yaparak yazılmıştır. Bu temalar (1) Covid-19 Sürecinde Baba Olmak "*Çocuğuma Yetemedim*", (2) Aile Desteği ve Ev içi Roller "*Bulaşık bile yıkadım*", (3) Pandemi sürecinin psikolojik açısından zararı "*Uzmandan destek alacak gelirimiz yoktu*" şeklinde sıralanmaktadır.

Covid-19 Sürecinde Baba Olmak "*Çocuğuma Yetemedim*"

Bu temada pandemi sürecinde ekonomik kayıp, sosyal aktivitelerde azalış, maddi anlamda aileye karşı sorumluluk ve baba-çocuk ilişkisinin değişimi alt temaları ele alınmıştır.

Katılımcılar bu süreçte iş kaybı yaşamaları, kısıtlamalar sonucunda iş yerlerinin kepenklerini kaldıramamış, dükkânı kapatmış veya şehir değiştirmek zorunda kalmışlardır. Yapılan ekonomik destek, yeme, içme gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktan öteye gidememiştir. Pandemi süreci yapılan kısıtlamalar sonucunda aileleri yoksul duruma getirmiştir.

"Dükkânı kapattım ve mekânı değiştirmek zorunda kaldım. Aydın Didim'den Karabük merkeze geldim. O kadar çok etkiledi pandemi. Kısıtlamalar vardı bu yüzden sosyal aktivite yoktu. Zaten kısıtlamalardan başımızı kaldıramadık (K6, berber)."

"Pandemide en çok etkilenen grup esnaflardı. Bende bir esnaf olarak çok etkilendim. Dükkânımı kapatmak zorunda kaldım ne zaman açılacağı da belli değildi. Dükkân kira olduğu için ve kredi borçlarım olduğu için çok sıkıntılı bir süreçti. Dükkânım pandemiden önce güzel iş yapıyordu, kendi kendimize yetiyorduk. Pandeminin gelmesiyle kapanma oldu bu süreçte az bir birikimim vardı onunla idare ettik. Fiziksel ihtiyaçlar olarak sadece market alışverişi yaptık. Küçük kızım 1 yaşında onun bez ve mama masrafını bir de kendi yiyecek içeceklerimizi alıyorduk. Sosyal ihtiyaçlara hiç bütçe ayırmadık (K9, berber)."

Son Covid-19 pandemisi dünya genelinde büyük bir soruna dönüşerek birçok alanda sarsılma yaşanmasına neden olmuştur. Sosyal yaşamda gözlemlenen krizlerin yanı sıra ekonomik anlamda da göz ardı edilmeyecek krizler yaşanmıştır. (Türk, Ak Bingül, Ak, 2020). Yapılan görüşmede katılımcıların belirttiği gibi pandemi süreci gelir durumlarını sarsmış, radikal kararlar vermelerine neden olmuş ve olağan hayatları sekteye uğramıştır.

Katılımcılar kısıtlamalar ve maddi kayıp neticesinde sosyal etkinliklerinde azalma olduğu belirtmiştir. Bu azalmaların aile içindeki sorunları büyüttüğü ifade edilmiştir. Bazı katılımcıların cevaplarına göre gelir elde etmek zorunda kalan babaların, sürekli yeni bir iş araması ve ek işlerde çalışması sebebiyle de sosyal aktivitelere katılım oranı düşmüştür.

"Pandemi çıktığı zaman 16 Mart'ta dükkânı kapattım ve bir daha açmadım. Bu süreçte başka işler yaptım. Mesela düzensiz olarak tır şoförlüğü yaparak geçimimizi sağladık. Sosyal aktivite için hem zamanım hem de yeterli maddi durumum yoktu (K1, işletmeci)."

"Pandemi de çalıştığım dükkân kapandığı için işsiz kaldım, evde tek eşim çalıştığı için sosyal ihtiyaçlarımızdan önce yemek, içmek elektrik su gibi temel ihtiyaçlarımızı kısmak zorunda kaldık. Gezmek eğlenmek aktivitelerden mahrum kaldık (K4, aşçı)."

"... Bu süre zarfında bu yakınlık küçük bir problemi bazen büyüttüğümüz zamanlara da neden oldu. İyisiyle kötüsüyle geçti şükür (K6, berber)."

"...Sosyal ihtiyaçları tamamen bıraktık. Eşim pandemi sürecinde ailesinin evi uzak olduğundan onları ziyarete bile gidemedi (K8, pide ustası)."

Sosyalleşmek, insanın ruh sağlığı ve motivasyon açısından oldukça önemlidir. Fakat pandemi sürecinde okulların, iş yerlerinin, alışveriş merkezi vb. insanların sosyalleştiği alanların kapanması nedeniyle sosyal aktivitelerde kısıtlamalara neden olduğu gözlemlenmiştir.

Gelir kaybı yaşayan baba ailesinin, yeme içme gibi fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamamış, yaşanan ekonomik kayıptan dolayı bozulan bir eşyayı yaptıramamıştır. Sorumluluğunu kendi elinde olmayan sebeplerle yerine getiremeyen baba, psikolojik açıdan yıpranmış ve ailesine karşı mahcup konumuna düşmüştür.

“Gelirimiz bir kere 3’te 1’ine düştü. Kendi evimizi geçindirecek kadar potansiyele kadar düştü. Yine kendi işimi yaptım ama sadece paket servisi yaptığımızdan eskisi gibi kazanmıyorduk. Sosyal ihtiyaçlarımızı aile içinde yapmaya çalıştık. Çok kimseyle görüşmedik (K2, pasta ustası).

“Valla ne yalan söyleyeyim çok zorlandım. Kapandığında çok etkilenmedim ilk başta, her duruma karşı Allah’tan az birikmişliğimiz vardı. O da bizi anca bir ay idare etti zaten bizim biriktirdiğimizden ne olacak. Kapanmalar uzun sürünce kısmaya başladık en küçük çocuk o zaman fark etti oyuncak bile isteyemedi. Zaten fiyatları da biliyorsunuz uçtu, milletin yaptığı gibi stok yapma imkânımız da olmadı. Çocuğun telefonu bozuldu da zar zor yaptırıldı. Bu devirde geçinmek normalde zaten zor. Böyle de olunca bitirdi bizi bu durum. Benzin parası derdine tek gidebildiğim köyüme bile gidemiyorduk. Ekmek almaya çıkarken hava alıyorduk (K14, ayakkabıcı).”

Sosyal ve ekonomik kayıpların bir arada yaşanması, gelir kaybı yaşamış baba ve ailelerinin yaşadığı sorunların yükünü artırarak, yaşam kalitesini olumsuz etkileme riski taşımaktadır. Bu noktada pandemi sürecinde karşılanamayan kayıpların, derinleşen problemlerin ve temel haklara erişimde karşılaşılan zorlukların özellikle iş ve gelir kaybı yaşayan babaların ve ailelerin yükünü arttırmaktadır (Fırat vd., 2021). Özellikle işin kaybedilmesi yani yapılan mesleğin son bulması, sadece gelir kaybı ile kalmamakta babalar için önemli bir sosyal referansın da kaybedilmesi anlamına gelmektedir. İlk tanışılan kişiye mesleğinin sorulması, ev kiralanırken araba satılırken bile mesleklerin referans verilmesi sosyal yaşamda bir işte çalışmanın başat bir referans kaynağı olduğunun en basit örnekleri olduğu ifade edilmektedir (Akçin ve Zengin, 2024).

Covid 19 pandemisi sebebiyle babalar ve çocukları daha fazla aynı ortamda vakit geçirmektedir. Çocuğun babasıyla olan etkileşimleri onun sosyal, bilişsel ve psikolojik gelişimlerini etkilemektedir (Tükel ve Uzunöz, 2020). Pandemi sürecinde çocukların teknolojiye yönelimi artmış, ev dışındaki sosyal hayatı büyük ölçüde sekteye uğramış ve çocukluk dönemi büyük baskı altına kalmıştır. Diğer taraftan iş hayatında aktif rolleri olmaları nedeniyle çocuklarına yeterli zamanı ayırmakta zorlanan katılımcılar, Covid-19 pandemisinde çocuklarıyla daha fazla zaman geçirebilme, onlarla oyunlar oynama ve baba-çocuk ilişkilerini geliştirme fırsatı da bulmuşlardır (Fırat vd., 2021).

“Çok vakit geçirdim. İş çok az olduğu için onların yanındaydım. Çocuğumla yeni aktiviteler yapmaya başladık. Mesela puzzle bitirdik. Yeni oyunlar, şarkılar keşfettik (K2, pasta ustası).

“Evde fazla olduğum için kızımın daha fazla vakit geçirdik. Çalıştığım zamanlarda sabah gidip akşam geldiğim için geldiğimde ya kızım uyurdu ya da ben yorgun olduğum için ilgilenemezdim. Pandemide sadece kızımın değil ailemle daha fazla vakit geçirdim (K5, inşaat işçisi).”

“Pandemiden önce ben sabah 8 akşam 6 çalışıyordum. Haftada 1 gün evde kalıyordum. Çocukların hepsi okula gidiyor. Akşam geldiğimde de yorgun olduğumdan fazla vakit geçirmiyorduk. Akşam birlikte çay içiyorduk sonra herkes odasına giderdi. Pandemiden sonra hepimiz evde kalınca küçük oğlumun ödevlerini ben yaptırmaya başladım. Kızlarımla da daha çok sohbet etmeye başladık (K8, pide ustası).”

“Pandemiden önce de çocuklarımla aram iyiydi. Ama vakit geçiremiyordum. Pandemide onlarla bol bol ilgilendim. Onlarla olmak hem bana hem çocuklarıma iyi geldi. Bazen işsizliğin getirdiği bunalımla onları tersledim ama sonra gönüllerini aldım hep (K9, berber).”

“Sabahları ben işe giderken kızım da uyanır benimle kapıdan bakar ben gidene kadar. İçim gider hep öyle bırakıp gidince. Özlerim kızımı akşama kadar eve gitsem de oyun oynasak diye. Pandemi o açıdan iyi oldu işte. Kalkar kahvaltı hazırlardık, yürürdük, parka götürürdüm. Vakit geçirme sıklığımız arttı tabi. Dükkân açılınca ilk başta zor oldu hatta (K15, tekstil).”

Pandemi öncesi katılımcılarında belirttiği gibi genellikle rutin iş hayatlarından dolayı çocuklarına kaliteli vakit ayırmada zorluk yaşarken, pandemiyle birlikte gelen olumsuzluklara rağmen baba-çocuk ilişkilerinde olumlu etkiler gözlemlenmiştir. Katılımcıları ve çocukları arasındaki bağın kuvvetlendiği ve iletişim sıklığının arttığı dile getirilmiştir.

Aile Desteği ve Ev içi Roller “Bulaşık bile yıkadım”

Bu temada aile üyelerinin birbirleriyle iletişimi ve ev içi alandaki iş bölümü kategorileri ele alınmıştır.

Covid-19 Pandemisi, sağlık ve ekonomi gibi çeşitli alanları etkileyerek insanların sosyal yaşantılarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Getirilen kısıtlamalar nedeniyle evde vakit geçirmek zorunda kalan aile üyeleri, alışılmış aile yaşamından farklı bir yaşam stiline itilmiştir. Bazı aile üyelerince bu durum, çocuklarıyla geçmişe göre daha kuvvetli ilişkiler ve kaliteli iletişim kurmak için elverişli ortam sağlamıştır (Özyürek ve Çetinkaya, 2021). Ailenin çocukları ile iletişimi konusunda pandemi öncesi ve sırasında farklılıklar yaşanması ev hayatlarındaki değişiklikler, anne babanın iş yaşamındaki değişiklikler, birlikte geçirilen zamanda artış olmuştur (Döğer ve Kılınç, 2021).

“Pandemi süreci belki de bizim için iyi oldu. Çalışma saatlerimiz kısaldı. Evde ailemizle çocuklarımızla daha çok vakit geçirdik. Daha çok onlara zaman ayırdık. Bizde bu süreçte dinlenmeye vakit bulduk. Köyde olduğumuz için eve de kapanmadık. Bizim için tatil gibi bir şey oldu (K13, esnaf).”

“Ailem çok destekçi olmuştur zaten bana her zaman. Onlar da kendilerince yardım etmeye çalıştılar. En büyük destekçim de eşim ve kızımdır zaten benim. Eşim hiç şikâyet etmedi moralimin bozulacağını bildiğinden. Evde ne varsa pişirirdi ben sorana kadar bir şey istemezdi de. Anlatırım sıkıntım olduğunda da zaten. İçimi rahatlatır o da zaten. Kızımın gülüşünü görmek de benim için en güzel şey zaten (K15, tekstil).”

“...geçirdiğim ciddi bir rahatsızlıktan dolayı hasta olma korkusu ile baş etmem gerekti. Virüs ile ilgili haberleri izledikçe ve vaka sayısının her gün daha da arttığını görünce bu durumla mücadele etmek beni zorladı. Bu konuyu aşabilmek adına ailemden destek aldım (K3, fabrika işçisi).”

Pandemide gelir kaybı yaşamak birçok olumsuzluğu beraberinde getirirse de aile içi iletişim konusunda genellikle aile üyelerinin birbirleriyle vakit geçirme sıklığının arttığı belirtilmiştir. Pandemi döneminde aile desteğinin katılımcıların daha hasarsız bir dönem geçirmelerine yardımcı oldukları gözlemlenmiştir.

Pandemi sürecinde kadınların ev içi alanda katılımının artmasına paralel olarak özellikle pandeminin başında erkeklerin de ev içi rollere katıldıkları gözlemlenmiştir (Fırat ve ark., 2021). Bu süreçte katılımcılar, temizlik, yaşlı ve çocuk bakımı gibi kadına yüklenen sorumlulukları paylaşmış ve bazı katılımcılar ev içi alandaki işleri ilk kez deneyimlemiştir. Katılımcılar ve eşleri ile çocuklarında bu sürece dahil olduğu gözlemlenmiştir.

“Pandemi sürecinde ben daha çok market, çöp atma, fatura gibi dışarı ile alakalı işlerle ilgilendim. Eşim yemek kızım ise temizlik ile ilgilendi. Oğlum ise evimizde beslediğimiz 2 papağan ve 2 muhabbet kuşunun bakımını üstlendi ve zaman zaman genel temizlikte kardeşine yardımcı oldu (K3, fabrika işçisi).”

“Ortak yaptık her şeyi. Aklınıza hangi ev işi geliyorsa, bulaşık bile yıkadım yani. Temizlik ne olursa yaptık. Eşim bana işte yardım ediyor ben de ona evde yardımcı olmaya çalışıyorum (K6, berber).”

“Ben çalışırken evdeki her işe eşim bakardı yemek, temizlik, çocuğun ödevleri hepsini o yapardı. Ben market alışverişiyle fatura yatırma işlerine bakardım. İşte gün boyu ayakta durduğum, yoğun olduğum için evde dinlenirdim. Pandemide yemek yapma işini ben yapmaya başladım, oğlumun ödevlerini ben yaptırardım. Eşim ve kızlarım temizlik yaptılar. Markete eşimle beraber gittik (K8, pide ustası).”

“Ortak götürdük her şeyi. Temizliğinden tutunda yemeğine kadar bütün her şeyi ortak yaptık. Pandemiden önce de biz bu şekilde yapıyorduk pandemi de ise yapacak bir şey olmayınca can sıkıntısını böyle gideriyordum. Bir bakmışım kendimi cam silerken buluyordum. Eşim de bu durumdan çok memnundu (K12, garson).”

“Elimden ufak tefek şeyler gelir ama çoğunu eşim yapar. Ben pek ev işiyle uğraşmam. Ütü, çamaşır gibi işlerden pek anlamam yani. Eve ilk defa süpürge tuttum. Onu da eşim beğenmedi zaten (K13, esnaf).”

Bu süreçte Covid-19 aileyi bir araya getiren ve ev içinde birlikte zaman geçirme, iş bölümü yapma gibi sorumlulukları büyük ölçüde geliştirdiği görülmüştür. Salgında karantina sürecine girilmesiyle birlikte iş bölümü konusundaki eşitsizlikler azalırken toplumsal cinsiyete bakış açısı değişim göstermiştir.

Pandemi sürecinin psikolojik açısından zararı “Uzmandan destek alacak gelirimiz yoktu”

Bu temada pandeminin ruh sağlığı açısından katılımcılar üzerindeki etkisi, bu etkinin aile üzerindeki baskısı ve psikolojik açıdan iş kaybı ele alınmıştır.

Covid-19 süreci insanların göremedikleri ve nasıl geliştiğini bilmedikleri bir virüs tarafından hayati tehdiye maruz kalmaları, belirsizlik duygusunu da tetiklemektedir. Bu bilinmezliğin verdiği korku da güvenlik algımızı tehdit eder (Carleton, 2016). Söz konusu bu korkular üstesinden gelinmediği takdirde önemli psikolojik rahatsızlıklara

sebeplere olabilmektedir. Bunun önüne geçmek adına uzmandan destek alınmalı ya da uzman desteği alınmadığı durumlarda bu korkular aile üyeleri ile paylaşılmalıdır. Bu duygunun aileyle paylaşılması korkunun getirdiği olumsuzlarla baş edebilmeyi daha kolay hale getirecektir.

“...Bunun dışında benim ve hanımın ailelerinden yardım aldık. Psikolojik destek almadım ama psikolojimiz bozuldu. Yardım almak içinde maddi anlamda güce sahip olmak gerek (K2, pasta ustası).”

“Pandemi sürecinde tazminatımı maaş olarak almam dışında herhangi bir ekonomik yardım almadım. Psikolojik anlamda ise daha önce geçirdiğim ciddi bir rahatsızlıktan dolayı hasta olma korkusu ile baş etmem gerekti. Virüs ile ilgili haberleri izledikçe ve vaka sayısının her gün daha da arttığını görünce bu durumla mücadele etmek beni zorladı. Bu konuyu aşabilmek adına ailemden destek aldım ve süreç içinde 1-2 kez psikoloğa gittim (K3, fabrika işçisi).”

“Çalıştığım işyeri kapanmasının ardından gelen süreçte 1,5 yıl pandemi desteğinden yararlandım ama yeterli olmadı tabii ki de. Bu zorlu süreçte psikolojik anlamda ise en büyük destekçim eşim oldu (K4, aşçı).”

“Ben kendimi bildim bileli berberlik yaparım. 36 yaşındayım. 10 yaşında başladım bu işe. Dükkanlarda çıraklık, kalfalık yaptım. Pandemi başladığında dükkanımı açalı çok olmamıştı. 2 senedir kendi dükkanım var. Yeni yeni işlerimi düzene sokarken böyle bir olay olması psikolojimi çok bozdu. Borçlar, çocuk masrafları, geçim derdini düşündükçe işin içinden çıkamadım. Bu dönemde çok dinimize yöneldim. Dua etim, namaz kıldım. Bana çok iyi geldi (K9, berber).”

“Destek almadım kimseden nereye alıyorsun bu devirde. Öyle birine muhtaç olmayı da sevmem. İşte bir hanım yanımdaydı. İdareli kullanıyordu her şeyi (K14, ayakkabıcı).”

Covid-19 salgınıyla birlikte izole olduğumuz bu dönemde sağlığımızı tehdit eden küresel bir salgının varlığı, evlere kapanmak zorunda kalmak, gelir kaybı yaşamak gibi olumsuzlukların katılımcıların psikolojisinde olumsuz etkilere yol açtığı kendileri tarafından belirtilmiştir. Bu durumla baş edebilmek adına psikolojik destek alanların yanında çoğunluğu gerek duyduğu halde maddi sebeplerden kaynaklı uzman desteğine başvuramamışlardır. Bir katılımcımız ise psikolojik destek almak konusunda ek olarak şu cümlelere değinmiştir.

“Pandemi sürecinde herkesin psikolojisi bozdu. Böyle durumlarda insanlar psikolojik destek almayı ya bilmiyor ya da bunu gereksiz görüyor. Bunun yanlış olduğunu ve gerektiğinde destek almaktan kaçınmamaları gerektiğini söyleyebilirim (K12, garson).”

Covid-19 pandemi sürecinde genel olarak alınan tüm önlemler ve kısıtlamalar toplumun en küçük yapı birimi olan aileyi etkilemiştir (Çelik ve Çak, 2021). Yaşamı etkileyen bu olağanüstü süreçte katılımcıların ruh sağlığını etkilemiş bu durumda dolaylı olarak aile üyelerini etkilemiştir.

“Daha yakından ilgilenebildik tabi ki de. Daha çok görüşür olduk. Bu süre zarfında bu yakınlık küçük bir problemi bazen büyüttüğümüz zamanlara da neden oldu. İyisiyle kötüsüyle geçti şükür (K6, berber).”

“Ya uzaklaşmak iyi geldi başlarda ailele vakit geçirdim arkadaşlarımla buluştum falan boş zamanlarım oldu bunlar iyi geldi. Lakin daha sonra işsiz kalmak maddi zorluklar evin babası olduğum için bütün yük omuzlarıma bindi. Yıpratıcı bir dönem oldu benim psikolojim açısından da (K11, berber).”

“İş hayatından uzaklaştığımda içimde ister istemez bir boşluk oluştu. Günün çoğunu işte geçirirken bir anda evde geçirmek benim psikolojimi bozdu. Tabi bunun yanında maddi olarak bir birikimin olmaması da strese soktu. Geceleri uyuyamaz hale geldim. Sabaha kadar hesap yaptığım zamanlar oldu. Evde bir de çocuk varsa bu süreci daha da zorlaştırdı. Kızımın bu süreçten etkilenmemesi, için çok uğraştım. Daha sonra ise bu süreçte psikolojik destek aldım (K12, garson).”

Covid-19 Pandemisi sebebi ile getirilen kısıtlamalar, fabrikaların üretimlerini durdurması, esnaf dükkanlarının alınan önlemlerle birlikte belirsiz bir süreyle kapatılması, ekonomik açıdan bunalıma ve işsizlik sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bulut ve Pınar, 2020). Sanat, spor, eğitim, ulaşım, sağlık gibi çeşitli sektörlerde sarsıcı etkilere neden olmuştur. Bu sebeplerle iş hayatından uzaklaşmak zorunda kalan katılımcıların geneli kendini boşlukta hissettiği şekilde tanımlamış ve çalışmaya alışık olduklarını dile getirmişlerdir.

“Boşlukta hissettim kendimi. Yapacak bir şey bulamadım. Çalışmaya alışık olduğumuzdan sıkıcı geldi aslında evde durmak. Vakit geçmiyordu aynı şeyleri yapmak ve aynı yerde olmak sıkıyordu insanı. İş hayatında insan tanıyınca değişik oluyor (K7, terzi).”

“Eve kapanmak hiç iyi gelmedi tabi ki esnaf arkadaşlarımdan uzak kaldım günümün tamamı evde geçmeye başladı küçük yaştan beri...(K10,saatçi).”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamış, farklı eğitim, iş, meslek durumuna ve farklı babalık deneyimlerine sahip 15 baba ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma covid-19 sürecinde gelir kaybı yaşamış babaların evde olma deneyimini anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmadan ulaşılan bilgiler ve veriler betimsel analiz ile üç temada açıklanmıştır. İlk temada pandemi sürecinde ekonomik kayıp, sosyal aktivitelerde azalış, maddi anlamda aileye karşı sorumluluk kategorileri ele alınmıştır. İkinci temada aile üyelerinin birbirleriyle iletişimi ve ev içi alandaki iş bölümü kategorileri üzerinde durulmuştur. Üçüncü temada ise pandeminin ruh sağlığı açısından katılımcılar üzerindeki etkisi ve bu etkinin aile üzerindeki baskısı ele alınmıştır. Görüşülen babaların çoğunluğu Covid-19 pandemi sürecinin gelir kaybı açısından değil, ev içi değişen rolleri, baba-çocuk ilişkisine uzanan çeşitlilikte günlük yaşamlarında yarattığı bir değişimden söz etmişlerdir ve bu durumlar belirlenen temalar ile açıklamaya çalışılmıştır.

Çalışmaya katılan erkekler ağırlıkla salgın öncesinde çalışırken, salgın döneminde işsiz kalmayı deneyimlemiştir. Baba olmanın gerektirdiği bir sorumluluk olarak

öncelikle çalışmanın ve bir işe sahip olmanın salgın sürecinde işsizlik karşısında etkilendiği ve zarar gördüğünden olumsuz yönlerine sıklıkla vurgu yapmışlardır. Bu durumun olumsuz etkisini hafifletmenin bir yolu olarak maddi-manevi destek almak olduğundan söz edilebilir. Diğer yandan pandemide evde olmanın babalarda yarattığı en önemli değişimin aile bireyleri ile geçirdikleri zaman ve aile içi iletişim konusundadır. Babaların neredeyse tamamı bu süreçte çocukları ile geçirdikleri zamanın arttığını ifade etmişler, çocuklarıyla olumlu deneyimler yaşadıkları, çocuklarıyla daha fazla vakit geçirdikleri, çocuklarının bakım sorumluluğunu daha fazla üstlendikleri ve bu sürecin çocuk-baba ilişkilerinde olumlu etki yarattığını belirtmişlerdir.

Ev içi alanda sorumluluk almayan ya da sınırlı sorumluluk alan babaların ev işlerine daha fazla zaman ayırmaya başladıkları, öncesinde (kamusal) işlerinden dolayı ev işlerine çok zaman bulamayan babaların Covid-19 sürecinde sorumluluk almaya başladıkları görülmektedir. Bununla beraber pandeminin bireylerin ekonomik durumunda olumsuz etkileri sonucunda sosyal ihtiyaçlarından vazgeçmek ile temel ihtiyaçlarda da kısıtlamalara gitmişlerdir. İşsizliğin babaların psikolojisinde olumsuz etkilere neden olduğu ve çocuklarının eğitim hayatında aksaklıklar gibi olumsuz deneyimler yaşadıklarını görülmektedir.

Pandemi ile babaların iş hayatından uzaklaşıp çocuk bakım sürecinde daha aktif bir rol üstlenmesi pandeminin getirdiği olumlu bir etkidir. Toplumumuzda baba daha çok maddi kaynak olarak görülmekte ve bu görüş çocuk bakımı, ev içerisindeki sorumluluklar gibi konularda annenin daha fazla sorumluluk sahibi olmasına neden olmaktadır. Pandemi ile babanın da ev içi sorumluluklarda önemli bir rol alması aile içi ilişkileri güçlendirmiştir. Kazanılan bu olumlu etkinin devamlılığının sağlanmasına yönelik çalışmalar artırılmalıdır. Bunun yanında iş hayatından uzaklaşmak maddi açıdan aileleri olumsuz etkilemiştir. Günümüzde pandemi etkisini kaybetse de böyle bir dönemin bir daha yaşanmayacağı kesinliği bulunmamaktadır. Ailelerin bu tip durumlar için hazırlıklı olması önerilmektedir.

Sonuç olarak babalık çalışmalarının literatürde daha çok yer alması, babalığa dair çalışmaların hız kazanması babalığa dair programların, eğitimlerin ve politikaların geliştirilmesinde önem taşıyacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akçin, M. E., & Zengin, O. (2020). Mülteci Kampları ve COVID-19 Pandemisi Arasında Kalan İnsanlar: Kaos Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. S. Öztürk (Ed.), Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Teori ve Araştırmalar II (ss. 384-399). Gece Kitaplığı.
- Akçin, M. E., & Zengin, O. (2024). Sosyal Hizmet Mesleğinin Prestiji: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Öğrencilerinin Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(2), 327-347.
- AÇEV. (2017). Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi I: Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri. İstanbul: AÇEV.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Başaran M., & Aksoy A. B. (2020). Anne-Babaların Korona-Virüs (Covid-19) Salgını Sürecinde Aile Yaşantılarına İlişkin Görüşleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13 (71), 669-678
- Bulut R., & Pınar, C. (2020). Covid-19 Pandemisi Döneminde Türkiye’de İstihdam ve İşsizlik. Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (2), 217-225
- Bükün, Z., & Parlar, H. (2021). Sosyo-Kültürel Yapı ve Babalık Doyumu (Diyarbakır İli Örneği). Humanistic Perspective, 3 (2), 450-476.
- Carleton, R. N. (2016). Fear of The Unknown: One Fear to Rule Them All?. Journal of Anxiety Disorders, 41, 5-21.
- Çelik, Ş., & Çak, E. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinin Aile Üzerine Etkisi. Gevher Nesibe Tıp ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 6 (11), 43-49.
- Döğler S. S., & Kılınç F. E. (2021). 4-6 Yaş Çocuğa Sahip Ailelerin Covid-19 Pandemi Sürecinde Çocukları ile İletişimlerinin İncelenmesi, IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (10), 480-496
- Fırat, E., Gencer, T. E. , Albayrak, H. , Selçuk, O., & Demiröz, F. (2021). Pandemide Değişen Yaşamlar: İş ve Gelir Kayıpları, Rol ve Sorumluluklar, Zorluklar ve Baş Etme Deneyimleri. Toplum ve Sosyal Hizmet, Covid-19 Özel Sayı, 225-246
- İkcaracan, İ., & Memiş, E. (2020). COVID-19 Küresel Salgın Sürecinde Türkiye’de Bakım Ekonomisi ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Eşitsizlikler. UNDP. <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/corporatereports/COVID-gender-surveyreport.html>.
- Kaya, H., & Yaşar, C. (2021). COVID-19 Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Halleri: Evde Kalan Erkekler. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 22, 1-30
- Özyürek, A. ve Çetinkaya, A. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Aile ve Ebeveyn-Çocuk İlişkilerinin İncelenmesi. Çığ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (1), 96-106.

- Tükel, A., & Uzunöz, A. (2020). Covid 19 Sürecinde Evde Oyun Etkileşimli Baba Katılımı. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-13.
- Türk, A., Ak, Bingül, B., & Ak, Rengin (2020). Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2020 Special Issue, 612-632.
- Türkoğlu, D., & Gültekin- Akduman, G. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algıları ile Eş Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 224-41.
- Vatandaş, C. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (35), 29-56.
- Yaşar-Dinçer, F. C. & Yirmibeşoğlu, G. (2020). COVID-19'un Ekonomik Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Değerlendirilmesi. *Gaziantep University Journal of Social Science*, COVID-19 Özel Sayısı, 780-792
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.